

Dómsorð:

Ákærði, Þorgeir Þorleifsson, greiði 5.000 kr. sekt til ríkissjóðs, og komi varðhald í 7 daga í stað sektarinnar, verði hún eigi greidd innan 4 vikna frá birtingu dóms þessa.

Ákærði greiði allan sakarkostnað, þar með talin málsvarnarlaun til skipaðs verjanda síns, Kristins Einarssonar héraðs-dómslögmanns, kr. 3.000.00.

Dóminum ber að fullnægja með aðför að lögum.

Mánudaginn 10. nóvember 1969.

Nr. 38/1969. **Jón Ingibersson**

(Guðjón Steingrímsson hrl.)

gegn

Skiptaráðandanum í Reykjavík

f. h. þrotabús Friðriks Jörgensens

(Guðmundur Pétursson hrl.).

Dóminn skipuðu hinir reglulegu dómara Hæstaréttar.

Gjaldprotaskipti. Ómerking.

Dómur Hæstaréttar.

Áfrýjandi hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 27. febrúar 1969 og krefst þess, að dæmt verði, að honum verði greiddar utan skuldaraðar úr þrotabúi Friðriks Jörgensens kr. 117.938.38 af innstæðu hlaupareiknings nr. 4895 í Útvegsbanka Íslands auk 2% ársvaxta af þeirri fjárhæð frá 3. febrúar 1967 til greiðsludags. Þá krefst hann og, að stefnda verði dæmt að greiða honum málskostnað fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst þess, að hinn áfrýjaði úrskurður verði staðfestur og áfrýjanda verði dæmt að greiða honum málskostnað fyrir Hæstarétti.

Í bréfi Útvegsbanka Íslands, dags. 27. maí 1969, til umboðsmanns áfrýjanda fyrir Hæstarétti segir m. a.: „Innstæða

á hlr. 4895 er nú kr. 1.638.508.10. Protabúi Friðriks Jörgenssens hefur ekki gert neina kröfu um að fá innstæðu þessa til ráðstöfunar, enda áskiljum vér oss allan rétt til að skuldajafna þeirri fjárhæð við kröfur vorar á hendur þrotabúinu, sbr. kröfulýsingu vora, dags. 20. og 26. júlí 1967“.

Fé það, sem áfrýjandi gerir kröfu til í máli þessu, er hluti þess fjár, sem stendur inni á nefndum hlaupareikningi í Útvegsbanka Íslands. Banki þessi kveðst fara með vörzlur fjárins á sjálfs sín vegum og sér sjálfum til ávinnings og hagræðis, en eigi fyrir hönd þrotabúsins. Áfrýjandi hefði því að réttu átt að búa mál þetta á hendur Útvegsbanka Íslands og svo á hendur þrotabúi Friðriks Jörgenssens til réttargæzlu og hagsmuna. Slikt mál ber undir hinn almenna héraðsdómara, en ekki skiptaráðanda, sbr. 35. gr. og 90. gr. laga nr. 3/1878. Þar sem tilbúnaður málsins er þannig í ólagi og það er dæmt af óbærum dómara, verður að ómerkja hinn áfrýjaða úrskurð.

Rétt er, að málskosnaður í Hæstarétti falli niður.

Dómsorð:

Hinn áfrýjaði úrskurður á að vera ómerkur.

Málskostnaður í Hæstarétti fellur niður.

Úrskurður skiptadóms Reykjavíkur 12. febrúar 1969.

Í máli þessu, sem tekið var til úrskurðar að loknum munnlegum flutningi hinn 10. þ. m., hefur sóknaraðili, Jón Ingibersson, Ytri-Njarðvík, krafist þess, að honum verði greiddar utan skuldaraðar úr þrotabúi Friðriks Jörgenssens kr. 126.963.72 af innstæðu á hlaupareikningi nr. 4895 við Útvegsbanka Íslands auk 2% ársvaxta af fjárhæðinni frá 3. febrúar 1967 til greiðsludags.

Krafa þessi var lögð fyrir skiptafud í þrotabúi Friðriks Jörgenssens hinn 30. september s.l., og komu fram mótmæli frá kröfuhöfum í búinu gegn því, að hún yrði tekin til greina. Var málið lagt undir úrskurð skiptaráðandans og varnaraðilja, þrotabúinu, ráðinn umboðsmaður til að fara með málið fyrir þess hönd. Hefur hann gert þær kröfur, að innstæða á hlaupareikningi 4895 við Útvegsbankann, þar með talin sú fjárhæð, sem sóknaraðili krefst sér til handa, verði látin renna óskipt í þrotabúi Friðriks Jörgen-

sens. Þá krefst hann þóknunar sér til handa fyrir meðferð málsins.

Í upphafi voru sóknaraðiljar að máli þessu auk Jóns Ingiberssonar útgerðarstöð Guðmundar Jónssonar, Ytri-Njarðvík, og Jón Sæmundsson, Keflavík, en við munnlegan flutning málsins féll umboðsmaður sóknaraðilja frá kröfum sínum í þessu máli fyrir tvo hina síðastnefndu.

Tildrög málsins eru þessi: Gjaldþroti, Friðrik Jörgensen, rak um skeið útflutningsverzlun með sjávarafurðir og tók þá m. a. vörur frá sækjanda til sölu. Enginn sérstakur samningur var þeirra á milli um þessi viðskipti, en báðir telja, að hér hafi verið um umboðssölu að ræða. Vörurnar voru seldar kaupendum erlendis á nafni Friðriks Jörgensens eingöngu, en á umbúðum hennar voru ávallt auðkenni, sem gáfu framleiðandann til kynna.

Andvirði seldrar vöru greiddu hinir erlendu kaupendur til Friðriks Jörgensens. Var þá oft greiddur útflutningur frá mörgum aðiljum í einu lagi, enda virðist vörum margra framleiðenda hafa verið blandað saman í vörusendingunum til útlanda, ef henta þótti.

Viðskiptabanki Friðriks Jörgensens var Útvegsbanki Íslands, en sóknaraðili hafði sín viðskipti við Landsbankann. Þetta eru sem kunnugt er einu bankar landsins, sem heimild hafa til kaupa á erlendum gjaldeyri, og eiga því allar greiðslur í erlendum gjaldeyri að renna til annars hvors þeirra. Bankar þessir höfðu 12. maí 1964 gert með sér samkomulag um greiðsluhætti verðs allra útflutningsafurða og um meðferð á andvirði þeirra afurða. Meginatriði þeirra reglna eru, að afurðir, sem bankarnir hafa veð í, skuli að jafnaði seldar úr landi gegn bankaábyrgð eða gegn innheimtu fyrir milligöngu annars hvors fyrrnefndra banka, en andvirði varanna, þegar það barst erlendis frá, skyldi að frádregnum áætluðum útflutningskostnaði greitt í sérstakan reikning útflytjanda. Af þeim reikningi mátti aðeins ráðstafa fé til greiðslu á skilaverði afurðanna gegn sölureikningi eða annarri slíkri skilagrein útflytjanda með tékkum stíluðum á þann banka, sem afurðirnar voru veðsettar í, en að verðinu greiddu skyldi sá banki færa afgang greiðslunnar á viðskiptareikning veðsetta. Samkvæmt efni sínu taka þessar reglur eingöngu til ráðstöfunar á andvirði þeirra útflutningsvara, sem veðsettar voru banka með tryggingarbréfum eða afurðalánasamningum.

Sem fyrr greinir var Útvegsbanki Íslands viðskiptabanki Friðriks Jörgensens. Þegar bankanum barst andvirði varnings, sem

hann hafði flutt úr landi, var það að frádregnum 10—15% fyrir áætluðum útflutningskostnaði lagt á sérstakan hlaupareikning, nr. 4895, á nafni hans. Af þessum reikningi var ekki greitt nema gegn ávísunum útgefnum af Friðriki Jörgensen, yfirstimpluðum með árituninni „Til banka vegna afurða“. Að öðru leyti virðist bankinn ekki hafa fylgzt með ráðstöfun á þeim peningum, sem lagðir voru á þennan reikning, og samkvæmt vætti deildarstjóra í útflutningsdeild bankans fyrir þæjarþingi Reykjavíkur lágu ekki fyrir upplýsingar um það hjá bankanum, hverjir voru eigendur þess varnings, sem greiðsla kom fyrir inn á reikninginn hverju sinni.

Í nóvembermánuði 1966 urðu starfsmenn Útvegsbankans þess varir, að gjaldeyrisskil Friðriks Jörgensens vegna útflutnings gengu ekki sem skyldi. Mun hann hafa fengið áminningu vegna þessa, en viðskipti hans héldu þó áfram um sinn á sama hátt sem fyrr. Hinn 23. nóvember 1966 hlutaðist bankinn til um, að sérstakur endurskoðandi færi yfir bókhald Friðriks Jörgensens. Skýrslur um þá endurskoðun, sem bárust 9. og 14. desember s. á., leiddu til þess, að Jörgensen var kærður til sakadóms Reykjavíkur hinn 22. desember 1966. Í janúarlök 1967 lagði sakadómur Reykjavíkur hald á bókhald Jörgensens, a. m. k. fyrir árið 1965 og fyrri hluta árs 1966. Að svo búnu tilkynnti Útvegsbankinn Jörgensen, að hömlur væru lagðar á ráðstöfun fjár af hinum „bundna“ hlaupareikningi hans og að ekki yrðu innleystir tékkar á reikninginn, nema sýnt væri, að þeir væru til ráðstöfunar andvirði afurða, sem þegar hefði verið greitt inn á reikninginn og eigi ráðstafað. Samkvæmt þessum fyrirvara voru innleystir ýmsir tékkar, sem gefnir voru út á margnefndan reikning allt fram til 8. marz 1967.

Hinn 2. desember 1966 var skipað út til m/s Rangá skreiðarsendingu frá Friðriki Jörgensen h/f að verðmæti £ 17.466.16.3, eða kr. 2.094.444.10. Í sendingunni voru vörur frá ýmsum aðiljum, þ. á m. sóknaraðilja máls þessa. Greiðslur á þessari sendingu bárust Útvegsbanka Íslands og voru lagðar inn á hlaupareikning nr. 4895. Voru þær sem hér greinir:

Þann 7. desember 1966	£	5.058.0.0	kr.	605.695.50
Þann 19. janúar 1967	£	6.195.7.0	—	742.822.45
Þann 3. febrúar 1967	£	6.213.9.3	—	745.926.15

Samtals £ 17.466.16.3 kr. 2.094.444.10

Um það leyti sem vörur þessar voru fermdar í m/s Rangá, varð það kunnugt ýmsum viðskiptamönnum Friðriks Jörgensens, þ. á m. sóknaraðilja máls þessa, að fjárhagur hans mundi ekki traustur. Kom til orða að hætta við sendingu á vörunni, en þó varð ekki af því, og er ekki fyllilega upplýst, hvað því olli. Engar ráðstafanir voru þó gerðar af hálfu sóknaraðilja né að því er virðist annarra þeirra, sem áttu hlutdeild í sendingunni, til að tryggja greiðslu á andvirði hennar. Sendingin fór svo út með m/s Rangá í umrætt skipti, og bárust greiðslur fyrir hana til Útvegsbankans, svo sem rakið er hér að framan.

Er krafa sóknaraðilja við það miðuð, að hann fái greidda hlutdeild sína úr greiðslu þeirri, sem barst bankanum 3. febrúar 1967, £ 6.213.9.3, eða kr. 745.926.15. Er það ekki vefengt, að sóknaraðili hafi átt tilkall til þess hluta þeirrar fjárhæðar, sem stefnukrafan nemur. Þess er að geta, að eftir að hlaupareikningi nr. 4895 var lokað, gaf Friðrik Jörgensen ávísun á reikninginn fyrir hinni umdeildu fjárhæð ásamt ýmsum öðrum fjárhæðum, en Útvegsbankinn neitaði að innleysa þær ávísanir, enda námu þær að sögn starfsmanns bankans hærri fjárhæð en innstæðan nam þá á hlaupareikningnum.

Kröfu sína byggir sóknaraðili á því, að hann sé eigandi að andvirði þeirrar vöru, sem Friðrik Jörgensen flutti út í umboði hans. Andvirðinu hafi verið ráðstafað samkvæmt reglum gjald-eyrisbankanna inn á sérstakan „bundinn“ reikning, sem einungis mátti greiða út af eftir ákveðnum reglum, þess vegna hafi þetta fé aldrei runnið í sjóð Friðriks Jörgensens og verði því að teljast sérgreind eign sóknaraðilja og þrotabúi Friðriks Jörgensens óviðkomandi, enda hafi sóknaraðili öðlzt hlutbundinn rétt yfir fénu, þegar það var greitt inn á reikninginn. Það hafi aldrei komið í hendur Friðriks Jörgensens. Hann bendir einnig á, að söluumboðsmaður baki sér refsíabyrgð samkvæmt 2. mgr. 242. gr. hegningarlaganna með því að standa ekki umboðssöluvörunnar, enda þótt honum sé óskýlt að halda því sérgreindu.

Varnaraðili byggir kröfur sínar á því, að andvirði þeirrar vöru, sem Friðrik Jörgensen seldi sem umboðsmaður sóknaraðilja, hafi aldrei verið sérgreint, hvorki í vörzlum hans né á hinum „bundna“ reikningi í Útvegsbankanum, enda komi greinilega í ljós, að á reikning þennan hafi verið greiddar ýmsar fjárhæðir, sem ekki geti talizt geymslufé fyrir einstaka aðilja, og að innstæða á

reikningnum tíðum ekki nægt til að greiða andvirði þeirra afurða, sem lagt var inn á hann.

Svo sem rakið er hér að framan, var andvirði afurða, sem Friðrik Jörgensen flutti úr landi og greitt var til Útvegsbankans, lagt á hlaupareikning nr. 4895 við bankann í samræmi við reglur gjaldeyrisbankanna frá 12. maí 1964 (dskj. nr. 15). Þær reglur virðast settar eingöngu til að gæta hagsmuna veðhafa í hinum útfluttu afurðum, en tryggja ekki rétt eigenda afurðanna til greiðslu af reikningnum að öðru leyti. Það er ljóst, að greitt var af reikningi samkvæmt tékkum frá Friðriki Jörgensen, án þess að þess væri gætt, hvert greiðslurnar rynnu, ef aðeins var tryggt, að veð, sem kunnu að hvíla á hinum veðsettu afurðum, væru greidd. Það verður heldur ekki séð, að sóknaraðili máls þessa hafi haft neitt eftirlit með ráðstöfun á þeim greiðslum, sem bárust inn á reikninginn fyrir vörur, sem seldar voru fyrir hann, en þær greiðslur bárust, eins og áður er lýst, einatt sem hluti af greiðslum fyrir afurðir fleiri aðilja.

Með því að stöðva greiðslur út af reikningnum, þegar sýnt þótti, að Friðrik Jörgensen mundi ekki eiga fyrir skuldum, og fá þrotabúi Friðriks Jörgensens innstæðuna á reikningnum til ráðstöfunar, eftir að hann var orðinn gjaldþrota, sýnir Útvegsbankinn, að hann telur sig ekki geyma það fé, sem á reikningnum stóð, fyrir einstaka viðskiptamenn Friðriks Jörgensens.

Samkvæmt framanskráðu verður ekki fallizt á þá kröfu sóknaraðilja, að honum verði greidd dómkrafan úr þrotabúinu utan skuldaraðar, enda verður heldur ekki á það fallizt, að fé, sem umboðsmaður tekur við fyrir seldar umboðsvörur, sé sérgreind eign umbjóðandans, án þess að sérstakar ráðstafanir séu um það gerðar.

Ekki þykja efni til að taka kröfu hins skipaða fyrtirsvarsmanns þrotabúsins í máli þessu, Guðmundar Péturssonar hæstaréttarlögmanns, um þóknun fyrir störf sín, til úrskurðar í málinu, og fellur því málskostnaður niður.

Unnsteinn Beck borgarfégeti kvað upp úrskurð þennan.

Því úrskurðast:

Krafa sóknaraðilja, Jóns Ingiberssonar, um, að honum verði afhentar utan skuldaraðar úr þrotabúi Friðriks Jörgensens kr. 126.969.72 af innstæðu á hlaupareikningi nr. 4985 við Útvegsbanka Íslands, er ekki tekin til greina.

Málskostnaður fellur niður.